

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

A1. Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

Αγροτική μεταρρύθμιση, Ηνωμένη Αντιπολίτευσις

Μονάδες 10

A2. Να γράψετε στο τετράδιό σας τα γράμματα της Στήλης Α' και δίπλα τον αριθμό της πρότασης από τη στήλη Β' που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση.

A

- α. Φεντερασιόν
- β. Γ.Σ.Ε.Ε.
- γ. ΠΑΟΥΕΡ
- δ. Εκλεκτικοί

B

- 1. Εργατική συννομοσπονδία που συμπεριέλαβε κλαδικά και τοπικά σωματεία.
- 2. Βρετανική εταιρεία εξηλεκτρισμού.
- 3. Ετερόκλητη μετριοπαθής παράταξη εξεχόντων πολιτικών, λογίων και αξιωματικών.
- 4. Μεγάλη πολυεθνική εργατική οργάνωση της Θεσσαλονίκης με πρωτεργάτες Εβραίους σοσιαλιστές.
- 5. Παράταξη που απαρτίστηκε από διάφορες ομάδες με κοινό στόχο την αντίσταση στην πολιτική των πεδινών.

Μονάδες 8

A3. Να βάλετε σε κύκλο το γράμμα της απάντησης που θεωρείτε σωστή.

A. Την περίοδο 1919 – 1921 μεγάλο μέρος των Ελλήνων της Ρωσίας έφτασε στην Ελλάδα εξαιτίας:

- α. της κατάληψης τουρκικών επαρχιών από τους Ρώσους.
- β. της απόφασης που έλαβε η Κοινωνία των Εθνών.
- γ. της υπογραφής της συνθήκης του Νεϊγύ.
- δ. της Ρωσικής Επανάστασης.

Μονάδες 2

B. Το εκλογικό σύστημα στα τέλη του 19^{ου} αι:

- α. ευνοούσε την εκπροσώπηση ανεξάρτητων υποψηφίων.
- β. δεν επέβαλλε να ψηφίζει κανείς ένα μόνο κόμμα.
- γ. έδινε στα κόμματα μειοψηφίας τη δυνατότητα να σχηματίζουν κυβέρνηση.
- δ. εισήγαγε στην Ελλάδα τα εκλογικά ψηφοδέλτια.

Μονάδες 2

B1. Ποια υπήρξε η συμβολή του Χ. Τρικούπη στον περιορισμό της βασιλικής εξουσίας και στη διαμόρφωση πολιτικής σταθερότητας στην Ελλάδα;

Μονάδες 14

B2. Πώς αντέδρασε ο πρίγκιπας Γεώργιος και το περιβάλλον του στην έκρηξη και την επέκταση της επανάστασης του Θερίου;

Μονάδες 14

Θέμα Γ

Λαμβάνοντας υπόψη σας τα παραθέματα και το κείμενο του βιβλίου σας, να παρουσιάσετε το φαινόμενο της κινητικότητας των προσφύγων και τις συνήθειες επαγγελματικές τους δραστηριότητες κατά τα πρώτα χρόνια της παρουσίας τους στην Ελλάδα.

ΠΗΓΗ 1

Πήγαμε πάλι στη Θεσσαλία. Βάλαμε καπνά στον Αλμυρό. δουλέψαμε όλοι, νέοι, γέροι, γυναίκες και παιδιά. Είχε όμως ελονοσία και μας θέρισε. Πέθαναν οι μισοί. Ο τόπος μας ξεπάστρεψε. Κερδίσαμε πολλά, μα τί τα θες; Μετά φοβηθήκαμε την αρρώστια και πήγαμε στη Θήβα. Μείναμε κι εκεί λίγο και κάναμε καπνά, μετά πήραμε αποζημίωση κι ήρθαμε δω. Μπήκαμε σε καλές δουλειές. Ο αδερφός μου έπιασε δουλειά στο σιδηρόδρομο. εγώ έγινα φορτοεκφορτωτής στο σταθμό. Πήρα και σπιτάκι στην Καισαριανή το '26.

(Μαρτυρία Ευάγγελου Γκάλα από το χωριό Κόλντερε, κοντά στη Μαγνησία)

ΠΗΓΗ 2

.....Στη Χίο έμεινα ένα χρόνο. Μετά πήγα Πάτρα, Κόρινθο και τελικά στο Βέλο. Εκεί έκανα μερικά χρόνια, έχω και σπίτι. Από το Βέλο ήρθα στην Αθήνα και μετά πήγα στην Αλεξανδρούπολη, στην αδερφή μου, κι άνοιξα εστιατόριο. Σε λίγο μου κήκε το μαγαζί κι άνοιξα άλλο εξοχικό. Εντωμεταξύ αρρώστησα και ξαναγύρισα στο Βέλο. Εκεί καλλιεργούσα περιβόλια. Έφυγα όμως πάλι κι ήρθα στην Αθήνα για καλύτερα.

(Μαρτυρία Νικολάου Παπανικολάου από το χωριό Σαζάκι που βρίσκεται στη χερσόνησο της Ερυθραίας, απέναντι από τη Χίο)

Μονάδες 25

Θέμα Δ

Αντλώντας στοιχεία από το παρακάτω κείμενο και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις, να καταγράψετε τους λόγους που οδήγησαν το Βενιζέλο στην απόφαση να μην συμπεριλάβει την περιοχή του Πόντου στις ελληνικές διεκδικήσεις.

Μονάδες 25

ΠΗΓΗ

Στο ανά χείρας ιστόρημα περιορίζομαι να επισημάνω ορισμένα γεγονότα.

Πρώτον ότι η επίσημη Ελλάδα, εκπροσωπούμενη από το Βενιζέλο, δεν αγωνίστηκε, ούτε επεδίωξε καν την απόκτηση των κατοικουμένων κατά πλειοψηφία από Έλληνες παραλίων της Μαύρης Θάλασσας. Κι όχι μόνο τούτο, αλλά και υπήρχε χλιαρή και άτονη η όλη υποστήριξη προς τα διαβήματα των Ποντίων προς τους Μεγάλους Νικητές του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Για τους εξής λόγους:

Πρώτον γιατί ο Βενιζέλος απέβλεπε στο να φθάσει η Ελλάδα στα πρόθυρα της Κωνσταντινούπολης, να πατήσσει πόδι στην Ιωνία και να παγιώσει αυτήν την επέκταση, για την οποία ήδη είχε συναντήσει ζοηρές αντιδράσεις που, με άπειρες δυσκολίες, εξουδετέρωσε ή παρέκαμψε. Δεν ήθελε, λοιπόν, να φανεί υποστηρίζοντας υπερφίαλες αξιώσεις.

Δεύτερον γιατί, λόγω της γεωγραφικής θέσης του Πόντου, θα ήταν ακατόρθωτο εγχείρημα η αποστολή στρατευμάτων για την απελευθέρωσή του. Κι αν ακόμα η Αντάντ επιδίκαζε στην Ελλάδα, με τη Συνθήκη των Σεβρών, και τον Πόντο, πάλι δε θα

μπορούσαμε να τον κρατήσουμε, γιατί ήταν πολύ μακριά από τις βάσεις ανεφοδιασμού. Και η διασπορά των στρατιωτικών δυνάμεων θα ήταν σε βάρος μας. Ενώ ο Κεμάλ θα είχε την ευχέρεια να μετακινεί το στρατό του άλλοτε κατά του βορείου μετώπου, άλλοτε κατά του δυτικού.

Τρίτον, γιατί οι τουρκοσοβιετικές συνεννοήσεις και συμφωνίες εδημιούργησαν μια νέα τάξη πραγμάτων στην περιοχή Ανατολικής Μικρασίας, Πόντου, Καυκάσου, Περσίας και προξένησαν πολλές ανησυχίες στην Αγγλία και στις άλλες Δυτικές Δυνάμεις, που ενδιαφέρονταν για την εκμετάλλευση των πετρελαιοφόρων περιοχών.

Όλα αυτά τα έβλεπε ο Βενιζέλος και αποθάρρυνε τις επιτροπές των Ποντίων που πολιορκούσαν τις αντιπροσωπείες των Μεγάλων στις Διασκέψεις. Η ένωση του Πόντου με την Ελλάδα ήταν κάτι παραπάνω από ανέφικτη, ήταν ουτοπική – αυτό έβλεπε ο Βενιζέλος. Η λύση της ίδρυσης αυτόνομης Ποντιακής Δημοκρατίας ήταν ανεφάρμοστη. Μόνη διέξοδος στο ποντιακό πρόβλημα είδε ο Μεγάλος Κρητικό την ομοσπονδιακή ένωση του Πόντου με την Αρμενία. Τη λύση αυτή αποδέχτηκαν τελικά οι εκπρόσωποι των Ποντίων και το Γενάρη του 1920 υπογράφηκε συμφωνία από τον Πρόεδρο της Αρμενικής Δημοκρατίας Χατισιάν και το Μητροπολίτη Τραπεζούντας Χρύσανθο, ως εκπρόσωπο των ελληνικών κοινοτήτων και οργανώσεων του Πόντου. Όμως η ομοσπονδία δεν πραγματοποιήθηκε. Οι Άγγλοι δεν επέτρεψαν τη συγκρότηση εθνικού ποντιακού στρατού. Κι οι Ρώσοι ήρθαν σε συμφωνία με τον Κεμάλ, του παραχώρησαν τις περιοχές Καρς και Αρνταχάν, κι ενσωμάτωσαν στην ΕΣΣΔ, σαν σοσιαλιστική δημοκρατία, την υπόλοιπη Αρμενία.

Φάνη Κλεάνθη, Έτσι χάσαμε τη Μικρασία, σ. 183 – 184

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A1. Αγροτική μεταρρύθμιση: Βλέπε σχολικό εγχειρίδιο σελ. 42: «Οι ραγδαίες εξελίξεις... κοινωνικές συνθήκες.»

Ηνωμένη Αντιπολίτευσις: Μετά την απόλυση του Βενιζέλου από το αξίωμα του υπουργού, στις 18 Μαρτίου 1901, οι σχέσεις του με τον Πρίγκιπα Γεώργιο οξύνθηκαν. Βλ. σχολικό εγχειρίδιο, σελ. 210: «Γύρω από το Βενιζέλο ... με τον Πρίγκιπα».

A2. α. >4, β. >1, γ. >2, δ. >3

A3. Α – δ, Β – β

B1. Βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 78 – 79: «Παρά την έντονη αντίδραση ... του πολιτικού τοπίου».

B2. Βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 212-213: «Η έκρηξη... ήταν πλέον ορατή»

Θέμα Γ

Οι πρόσφυγες κατά τα πρώτα χρόνια της παρουσίας τους στην Ελλάδα, αντιμετώπισαν πολύ σοβαρά προβλήματα επιβίωσης και προσαρμογής στη νέα πραγματικότητα. Τη δύσκολη αυτή περίοδο, οι αρρώστιες και οι κακουχίες κατέβαλαν τους πρόσφυγες οι οποίοι ήταν ταλαιπωρημένοι, πρόχειρα στεγασμένοι και υποσιτιζόνταν. Εκτός των άλλων, ήταν ψυχικά τραυματισμένοι από την απώλεια συγγενών, φίλων, πατρογονικής γης και ευρύτερου κοινωνικού χώρου όπου είχαν ζήσει, βλ. σχ. εγχειρ. σελ 149: «Το πρώτο διάστημα... στη νέα πατρίδα». Οι πρόσφυγες λοιπόν, προκειμένου να βρουν καλύτερες συνθήκες για να εγκατασταθούν και να ενσωματωθούν στην ελληνική κοινωνία, γύριζαν από περιοχή σε περιοχή και επίσης συχνά άλλαζαν τις επαγγελματικές τους δραστηριότητες. Τα παραθέματα επιβεβαιώνουν τις ιστορικές μας γνώσεις. Συγκεκριμένα, ο Ευάγγελος Γκάλας διηγείται τις δυσκολίες που συνάντησε ως πρόσφυγας κατά την άφιξή του στην Ελλάδα. Αναφέρει ότι ο ίδιος και, προφανώς η οικογένειά του, εγκαταστάθηκαν αρχικά στη Θεσσαλία, καλλιέργησαν καπνά στον Αλμυρό και εργάστηκαν όλοι, νέοι, γέροι, γυναίκες και παιδιά, για να επιβιώσουν. Από φόβο για τις αρρώστιες που τους αποδεκάτιζαν, μεταφέρθηκαν στη Θήβα, όπου ασχολήθηκαν επίσης με τα καπνά. Στη συνέχεια, αφού αποζημιώθηκαν, μετεγκαταστάθηκαν και δούλεψαν στην Αθήνα, ο αδερφός του στο σιδηρόδρομο κι εκείνος έγινε φορτοεκφορτωτής στο σταθμό. Έπειτα πήρε σπίτι στην Καισαριανή το 1926. Είναι, λοιπόν, εμφανές ότι η κινητικότητα των προσφύγων υπήρξε μεγάλη, βλ. σχ. εγχειρ. σελ. 154-155: «Βέβαια, η εγκατάσταση... αστούς ανταλλάξιμους». Εξίσου σημαντικό τεκμήριο για το φαινόμενο της κινητικότητας είναι και η μαρτυρία του Νικολάου Παπανικολάου. Ο πρόσφυγας δίνει μια εικόνα των πολλών και συχνών μετακινήσεων των προσφύγων σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Συγκεκριμένα, μαρτυρεί ότι ο ίδιος έμεινε ένα χρόνο στη Χίο, μετά πήγε Πάτρα, Κόρινθο και τελικά στο Βέλο (Κορινθίας), όπου έμεινε μερικά χρόνια. Από το Βέλο μετακινήθηκε στην Αθήνα και μετά στην Αλεξανδρούπολη, όπου ζούσε η αδερφή του και άνοιξε εστιατόριο. Μετά την καταστροφή του εστιατορίου από πυρκαγιά, άνοιξε άλλο, εξοχικό. Λόγω προβλημάτων υγείας ξαναγύρισε στο Βέλο, όπου ασχολήθηκε με τη γεωργία (καλλιεργούσε περιβόλια). Τέλος, στην αναζήτηση του για καλύτερες συνθήκες ζωής κατέληξε πάλι στην Αθήνα. Είναι φανερό, λοιπόν, ότι η μετακινήσεις του σχετίζονται με διαφορετικές επαγγελματικές δραστηριότητες, με προβλήματα υγείας αλλά και με τις γενικότερες συνθήκες αποκατάστασης των προσφύγων.

Αξιοσημείωτο είναι ότι η επαγγελματική δραστηριότητα και αποκατάσταση των προσφύγων, παρουσιάζεται ως αποτέλεσμα δικών τους πρωτοβουλιών και λιγότερο ως έργο της ΕΑΠ ή του κράτους. Οι παραπάνω μαρτυρίες επιβεβαιώνουν τις μετακινήσεις των προσφύγων από περιοχή σε περιοχή, τις αλλαγές των επαγγελματικών δραστηριοτήτων, ώσπου να αποκατασταθούν οικονομικά και ν' αφομοιωθούν με το ντόπιο ελληνικό στοιχείο.

Θέμα Δ

Ήδη κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, η καταπιεστική πολιτική των νεοτουρκικών κυβερνήσεων εις βάρος των ελληνικών πληθυσμών ώθησε τους Έλληνες του Πόντου στην απόφαση για τη δημιουργία αυτόνομης Ποντιακής Δημοκρατίας, βλ. σχολ. εγχειρ., σελ. 249: «Ωστόσο, η πολιτική... Ποντιακής Δημοκρατίας.» Η στάση του Ελευθερίου Βενιζέλου απέναντι στις εθνικές επιδιώξεις των Ποντίων κατά τη διάρκεια του συνεδρίου Ειρήνης στο Παρίσι που ξεκίνησε το Δεκέμβριο του 1918, υπήρξε αρνητική. Ο Βενιζέλος δεν συμπεριέλαβε στις ελληνικές διεκδικήσεις την περιοχή του Πόντου, μολονότι ζούσε εκεί πυκνός ελληνικός πληθυσμός. Ο Βενιζέλος προσανατολίστηκε προς την παραχώρηση του Πόντου στην

υπό ίδρυση Αρμενική Δημοκρατία. Η απόφαση της Ελληνικής κυβέρνησης απογοήτευσε τους Έλληνες του Πόντου οι οποίοι διαμαρτυρήθηκαν έντονα γι' αυτήν στα συνέδρια που πραγματοποίησαν και ποντιακά σωματεία προσπάθησαν μέσω τηλεγραφημάτων που έστειλαν στο Παρίσι να μεταπείσουν το Βενιζέλο, ενώ ο ίδιος ο Μητροπολίτης Τραπεζούντας Χρύσανθος επισκέφθηκε το Βενιζέλο κατά τη διάρκεια της Συνδιάσκεψης, τον Απρίλιο του 1919, βλ. σχολ. εγχειρ. σελ: 250-251 "Η κυβέρνηση...στη Συνδιάσκεψη". Ο πρώτος λόγος που υπαγόρευσε τη στάση του Βενιζέλου ήταν, σύμφωνα με το παράθεμα, η επιδίωξη του η Ελλάδα να διεκδικήσει με αξιώσεις την Ανατολική Θράκη και την Ιωνία και κυρίως να κατοχυρώσει την περιοχή της Σμύρνης για την οποία αντιμετώπισε σοβαρές αντιδράσεις καθώς την διεκδικούσαν και οι Ιταλοί σύμμαχοί μας. Επομένως, ο Βενιζέλος θεωρούσε ότι έπρεπε να επικεντρώσει τις προσπάθειες του σε επιδιώξεις πιο ζωντανές και εφικτές για να έχει πιθανότητες επιτυχίας. Σχετικά με τον Πόντο θεωρούσε υπερφίαλη αξίωση και ακατόρθωτο εγχείρημα την αποστολή ελληνικού εκστρατευτικού σώματος για την απελευθέρωση και διατήρησή του, ακόμα και αν η Αντάντ συναινούσε, λόγω της γεωγραφικής του θέσης, καθώς ήταν πολύ μακριά από τις βάσεις ανεφοδιασμού του ελληνικού στρατού. Παράλληλα, απέρριπτε την ιδέα της διάσπασης των ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων και τη μεταφορά μονάδων στην περιοχή του Πόντου, γιατί κάτι τέτοιο θα εξασθένιζε το ελληνικό μέτωπο και θα μείωνε την αποτελεσματικότητα του ελληνικού στρατού σε εδάφη άγνωστα και αφιλόξενα, ενώ ο Κεμάλ θα μπορούσε να μετακινείται με ευκολία τόσο βόρεια όσο και δυτικά. Ο Βενιζέλος, επιπλέον δεν μπορούσε να αγνοήσει τη νέα τάξη πραγμάτων που δημιούργησαν στην περιοχή του Πόντου οι τουρκοσοβιετικές συνεννοήσεις και συμφωνίες, οι οποίες αποτέλεσαν ανασταλτικό παράγοντα στις επιδιώξεις των Δυτικών Δυνάμεων και κυρίως των Άγγλων για την εκμετάλευση πετρελαιοφόρων περιοχών. Την προσπάθεια του Χρύσανθου σχετικά με την προοπτική αυτονομίας του Πόντου με ισοπολιτεία Ελλήνων και Τούρκων, ο Βενιζέλος τη θεωρούσε ανεφάρμοστη, ενώ την ένωση του Πόντου με την Ελλάδα ουτοπική. Ως μοναδική λύση ο Βενιζέλος πρότεινε τη δημιουργία της Ποντοαρμενικής Ομοσπονδίας, με αποτέλεσμα να υπογραφεί σχετική συμφωνία τον Ιανουάριο του 1920 ανάμεσα στον Πρόεδρο της Αρμενικής Δημοκρατίας Χατσιαν και το Μητροπολίτη Χρύσανθο, βλ. σχολ. εγχειρ. σελ:251 "Παράλληλα...εξελίξεων". Όμως, ούτε αυτή η κίνηση είχε αποτελέσματα λόγω της άρνησης της Αγγλίας να επιτρέψει τη συγκρότηση εθνικού ποντιακού στρατού και της συμφωνίας Κεμάλ και Μπολσεβίκων με την οποία η Τουρκία έπαιρνε το Καρς και Αρνταχάν ενώ η Αρμενία ενσωματώθηκε στην Ε.Σ.Σ.Δ ως σοβιετική δημοκρατία. Σταθμίζοντας ο Βενιζέλος τα δεδομένα, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η διεκδίκηση της περιοχής του Πόντου θα δημιουργούσε πρόσθετα προβλήματα στις ελληνικές διεκδικήσεις της Εγγύς Ανατολής.

Επιμέλεια:

Καλουτσάκης Αγησίλαος • Φαρσάρη Ελένη